

АНАЛІТИЧНА ЗАПИСКА

ГРУДЕНЬ 2018

Посилення енергетичної безпеки України та ЄС - спільна відповідальність

Україна активно включилась у процеси інтеграції до Європейського Союзу в енергетичній сфері, опираючись, перш за все, на Угоду про асоціацію та Договір про Енергетичне Співтовариство. Ця правова основа зобов'язує сторони - Україну і ЄС - дотримуватись визначених правил та механізмів взаємодії, зокрема, у газовому секторі. Проект "Північний потік-2" несе в собі загрозу не тільки дотриманню цих правил, але й енергетичній безпеці сторін, що змушує Україну та ЄС шукати шляхи посилення взаємодії з використанням наявних інструментів.¹

Вступ

Угода про асоціацію Україна-ЄС, Договір про заснування Енергетичного Співтовариства, інші документи надають правову базу для поглиблення співробітництва між Україною та ЄС в енергетичній сфері, у тому числі й у питанні використання газової інфраструктури. Імплементация енергетичного законодавства ЄС до законодавства України та адаптація до норм ЄС нормативно-правової бази України створює де-юре єдиний регуляторний простір, що дозволяє розглядати Україну як частину єдиного газового ринку ЄС+Україна. Отже, виконуючи газові директиви ЄС, Україна інтегрується до внутрішнього газового ринку ЄС, стає його важливою частиною.

Зобов'язання і права, визначені в газових директивах і регламентах, розповсюджуються і на держави-члени ЄС, і на Україну. Спільні правила ЄС створюють рамки для регіонального співробітництва у дусі взаємодопомоги з метою сприяння безпеці постачання, підтримують дух солідарності між державами, особливо у разі кризи постачання природного газу. Невизначеність майбутнього використання української ГТС, плани імпортування газу в країни ЄС маршрутами, які не враховують наявні інфраструктурні можливості - все це фактори безпеки та значного суспільно-економічного і політичного впливу, які також загрожують безпеці постачання газу в Україну і далі до ЄС, зростанню тарифів на газ та співпраці Україна-ЄС у газовому секторі.

Така ситуація та поточні тенденції у газовому секторі з одночасним зростанням споживчих цін на газ, впливають на рівень довіри громадян України до процесу європейської інтеграції в енергетичному вимірі, що може стати негативним для відносин Україна-ЄС та внутрішнім

¹ Підготовлено за результатами міжнародного круглого столу «Посилення енергетичної безпеки України та ЄС через координацію та спільні дії на основі Угоди про асоціацію» (22 листопада 2018р., м.Київ).

дестабілізуючим фактором. Водночас, Угода про асоціацію і пріоритети Східного партнерства містять нові можливості та механізми газового співробітництва, які дозволяють координувати плани, враховувати взаємні інтереси, вживати спільних заходів в разі загрози кризи або надзвичайної ситуації.

Тому, з одного боку, у взаємодії Україна-ЄС у газовому секторі все ще залишаються невикористані можливості та невиконані зобов'язання, які витікають із Угоди про асоціацію та Договору про Енергетичне Співтовариство, а з іншого боку, сторони потребують поглиблення інтеграції, співробітництва й координації дій, перш за все у газовому секторі. Також суспільство потребує пояснень того, що імплементація газових нормативно-правових актів ЄС надає Україні можливість скористатися економічними і безпековими перевагами перебування в єдиному європейському ринку газу, зокрема при вирішенні майбутнього української ГТС та постачання газу українським споживачам. Ці важливі питання були обговорені учасниками міжнародного круглого столу “Посилення енергетичної безпеки України та ЄС через координацію та спільні дії на основі Угоди про асоціацію” (22.11.2018р., м.Київ)², організованого Центром глобалістики “Стратегія ХХІ” і Представництвом Фонду Конрада Аденауера в Україні.

Енергетична безпека України і ЄС - ключові висновки з дискусії

Посилення енергетичної безпеки України та ЄС через координацію та спільні дії на основі Угоди про асоціацію - проблема багатостороння, отже, потребує комплексного підходу з врахуванням виконання Угоди про асоціацію в енергетичній сфері усіма сторонами, правової бази та наявних механізмів для поглиблення співробітництва між Україною та ЄС у газовому секторі, у тому числі й з питань використання газової інфраструктури, поточної невизначеності майбутнього використання української ГТС, планів імпорту газу в країни ЄС маршрутами, які не враховують наявні інфраструктурні можливості, що й було предметом дискусії в рамках згаданого круглого столу.

Обговорення пройшло за двома лініями: домашня робота України, яку необхідно виконати задля власної енергетичної безпеки, і що має зробити Євросоюз для України і своїх країн-членів. Звичайно ці питання дискутувались на фоні загроз, генерованих Російською Федерацією. У цьому контексті **Віталій Мартинюк**, модератор заходу, керівник міжнародних програм Центру глобалістики “Стратегія ХХІ”, нагадав положення статті 337 Угоди про асоціацію: *“Україна та ЄС домовились продовжувати та активізувати існуюче співробітництво у сфері енергетики з метою підвищення енергетичної безпеки”*.

Керівник Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні **Габріеле Бауманн** привернула увагу до важливості вибудовування Україною відносин з ЄС у контексті майбутнього транзиту та вироблення чіткого бачення подальшого співробітництва з Європейським Енергетичним союзом. Створення Енергетичного союзу є одним із головних завдань віце-президента Європейської Комісії Мароша Шефчовича. Недаремно президент Центру глобалістики “Стратегія ХХІ” **Михайло Гончар** згадав його програмну промову на XII конференції з питань енергетичної безпеки Центральної Європи 19 листопада 2018р. у Братиславі, де він підкреслив необхідність збереження транзиту газу через ГТС України. Водночас, за словами М. Гончара, ЄС навряд чи буде готовий надати гарантії такого збереження зі свого боку, а «гарантії» з боку Росії нічого не варті, при цьому термін “енергетична безпека” з офіційних документів Європейського Союзу поступово зникає.

Енергетична безпека, за оцінками в.о. Голови Комітету з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки Верховної Ради України **Олександра Домбровського**, буде досягнута за умови самодостатності України в енергетичних ресурсах, хоча на сьогодні по електроенергії Україна має профіцит, а от по газу - дефіцит. Ключовим питанням для енергетичної безпеки України він назвав енергоефективність, яка має привести до скорочення обсягів споживання енергоресурсів. У газовому секторі проблематику

² <https://geostrategy.org.ua/ua/component/k2/item/1531-energetichna-bezpeka-ukrayini-ta-es-mozhliva-u-tisniy-spivpratsi-%E2%80%93-pidsumki-diskusiyi>

енергетичної безпеки України варто розглядати за двома вимірами: зовнішнім - перспективи обхідних газопроводів та їх вплив на Україну; внутрішнім - порядок функціонування газотранспортної системи України за цих умов. Щодо останнього, Україна має завершити процес анбандлінгу та віднайти собі надійного західного партнера для управління ГТС. В самому ж ЄС, як відзначив О.Домбровський, існує глибокий політичний конфлікт між створенням Енергетичного союзу та реалізацією проекту «Північний потік-2», що, безумовно, впливає на Україну.

Постійний заступник Посла Федеративної Республіки Німеччина в Україні **Вольфганг Біндзайль** зазначив, що стан енергетичної безпеки України зараз кращий, ніж будь-коли раніше, адже держава стала споживати менше газу та проводить реформи у відповідності до Угоди про асоціацію. Між тим, процес анбандлінгу, за його словами, має бути завершений якомога швидше, оскільки він є передумовою для перемовин із західними партнерами щодо подальшого надійного транзиту газу через українську територію. Не відкидаючи політичної складової проекту «Північний потік-2» з точки зору Росії, як сказав В. Біндзайль, для європейських компаній він є комерційним проектом, а для Німеччини - іншим шляхом постачання газу. Тому газопровід «Північний потік-2», на його переконання, буде збудований, а Україні потрібно створити умови для залучення західних інвестицій у свою ГТС і знайти потужних західних партнерів щоб протистояти викликам, які генерує РФ.

Водночас, член стратегічної групи радників з підтримки реформ при Уряді України, радник з енергетичних питань прем'єр-міністра Словаччини (2010-2012рр.) **Карел Гірман** назвав «Північний потік-2» і «Турецький потік» геополітичними проектами Кремля, які, між тим, мають певну економічну складову для «Газпрому» і європейських енергетичних компаній-учасниць, але для німецьких компаній-трейдерів «Північний потік-2» є загрозою. Для перемовин про подальший транзит газу через українську територію, за оцінками словацького експерта, Євросоюз хоче отримати від України єдине прозоре бачення майбутнього транзиту та зрозуміти, хто буде оператором української ГТС.

З свого боку, ключовий доповідач, керівник енергетичних програм Центру глобалістики «Стратегія XXI» **Ігор Стукаленко** підкреслив, що реалізація проекту «Північний потік-2» руйнує засади європейського ринку газу та, разом з іншими факторами і блокуванням центрально-азійського газу, знижує безпеку поставок (SOS) та загрожує фізичною зупинкою транспортування газу територією України до ЄС, створюючи небезпеку «надзвичайної ситуації» у визначеннях Угоди про асоціацію³. Тому активне застосування положень Угоди, яка передбачає прямі двосторонні стосунки у сфері використання газової інфраструктури, наявних в ній інструментів, зокрема, ініціювання прямих консультацій, а також врахування інтересів України у системі безпеки поставок (SOS) та довгострокових планах ЄС – це шлях протидії загрозам енергетичній безпеці. Угода про асоціацію, за його висновками, і впровадження газового законодавства ЄС перетворює Україну на частину ринку ЄС, що має надавати їй такі ж самі права у газовому секторі як і країнам-членам ЄС.

Радник Європейської мережі операторів газотранспортних систем **Антон Колісник** повідомив, що АТ «Укртрансгаз» вже залучене до функціонування європейського газового ринку та користується можливостями, які ENTSOG надає українському оператору з транспортування газу⁴.

Безумовно, процес анбандлінгу у газовому секторі України має бути завершений якомога швидше. Втім, як наголосила заступник начальника Юридичного департаменту НАК «Нафтогаз України» **Єлизавета Баданова**, завершити цей процес не дозволяє дійсний до кінця 2019 року транзитний контракт з «Газпромом». «Нафтогаз України» намагається отримати згоду від російського постачальника на зміну української сторони контракту, проте «Газпром» відмовляється від передачі контракту новому системному оператору. За таких умов процес анбандлінгу неможливо буде завершити до кінця 2019 року, хоча необхідні підготовчі роботи в Україні проводяться.

³ https://geostrategy.org.ua/images/WS_22_Nov_SIO_Read_PDF.pdf

⁴ <https://geostrategy.org.ua/images/2.pdf>

Проект «Північний потік-2», за оцінками начальника департаменту енергоефективності НАК «Нафтогаз України» **Олексія Хабатюка**, є «троянським конем» для ЄС, який підриває основи функціонування Євросоюзу, адже він спрямований у більшій мірі проти ЄС, ніж проти України, хоча й відкриває Кремлю шлях для подальшого наступу на Україну. Задля зміцнення власної енергетичної безпеки, як зазначив представник «Нафтогазу», Україна має використати внутрішні резерви для скорочення споживання, впорядкувати систему розрахунків за газ, модернізувати українську ГТС, переформатувати систему надання субсидій, щоб вона була націлена на стимулювання енергозбереження.

Згідно з представленими експертом з енергетичних питань Українського центру європейської політики **Дмитром Науменком** сценаріями можливого транзиту газу через Україну після 2020 року⁵ у контексті реалізації проектів «Північний потік-2» і «Турецький потік», транзит російського газу через українську ГТС збережеться, питання полягає в обсягах такого транзиту. Він також зазначив, що голос Німеччини має все більш вагомe значення в енергетичній сфері ЄС, та наголосив, що в кінцевому підсумку усі витрати по проекту «Північний потік-2» оплатять німецькі та інші європейські споживачі.

У визначенні порядку своїх дій для забезпечення власної енергетичної безпеки Україна повинна враховувати позицію ЄС, проте неухильно відстоювати власні інтереси. «Навіть якщо проект «Північний потік-2», як зазначив М. Гончар, стане реальністю, Україна не повинна припиняти протидію йому. Водночас, Україні слід готуватися до сценарію, коли невідомих величин у такому сценарії наступної газової кризи буде більше, ніж відомих.

Фактори впливу на безпеку і співпрацю України та ЄС у газовому секторі

Енергетична безпека України і Європейського Союзу є взаємопов'язаною і взаємозалежною. Наразі існує низка факторів⁶, які негативно впливають на безпеку поставок газу як в Україну, так і в ЄС, зокрема:

- швидкими темпами реалізуються проекти «Газпрому» «Північний потік-2» та «Турецький потік», а також пов'язані з ними інші інфраструктурні проекти, які руйнують засади європейського газового ринку;
- контрактна невизначеність щодо надання послуг з транспортування газу для ЄС з використанням ГТС України. Транзитний контракт з Газпромом закінчується о 10-00 1 січня 2020 року;
- небажання Газпрому працювати за європейськими правилами;
- блокування транзиту газу з Центральної Азії територією РФ.

Ці фактори зумовлюють високу ймовірність повного припинення транспортування газу територією України до країн ЄС. Ситуація вимагає термінових скоординованих дій задля посилення енергетичної безпеки України і ЄС. Це усвідомлюється в Україні, проте залишається без належної уваги в Брюсселі. Угода про асоціацію (УА)⁷ містить положення, які дозволяють координувати спільні дії, зокрема щодо газової інфраструктури, що важливо для протидії проекту «Північний потік-2». Проте, наразі спільна реалізація цілей Угоди Україною та Євросоюзом перетворилася на одностороннє звітування. Останній Звіт Єврокомісії виглядає як акт перевірки однією стороною (ЄС) іншої сторони (Україна), де відсутні пропозиції та рішення з надважливих газових питань. Це стосується і проекту звіту Європарламенту. Однак, Комітет із закордонних справ (AFET) Європарламенту вніс до тексту поправки: *«Оскільки країна [Україна] відіграє вирішальну роль у європейській енергетичній мережі, депутати засуджують будівництва трубопроводу «Північний Потік-*

⁵ <https://geostrategy.org.ua/images/3.pdf>

⁶ Підготовлено на основі доповіді Ігоря Стукаленка, керівника енергетичних програм Центру глобалістики «Стратегія XXI», для міжнародного круглого столу «Посилення енергетичної безпеки України та ЄС через координацію та спільні дії на основі Угоди про асоціацію» (22 листопада 2018р., м.Київ).

⁷ <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu>

2», оскільки це політичний проект, який створює загрозу європейській безпеці. Тому вони закликають його скасувати».⁸

І в Україні і в ЄС звучать заклики усунути загрози спільній енергетичній безпеці (нещодавні звернення депутатів Європарламенту⁹, депутатів Верховної Ради України¹⁰, українських громадських організацій¹¹), але потрібні спільні рішення з посилення координації та врахування інтересів в газовій сфері для усунення наявних загроз. «Нафтогаз» запропонував «у координації з міжнародними партнерами України розробити План дій на випадок повної відсутності транзиту природного газу територією України до ЄС після 2019 року».

Угода про асоціацію Україна - ЄС (УА) надає міцну правову базу та передбачає прямі двосторонні відносини для поглиблення співробітництва у сфері використання газової інфраструктури. Це важливо для швидкого вирішення стратегічних і невідкладних газових питань. Зокрема, статті 274 і 338 УА зобов'язують Сторони:

- координувати свої дії стосовно розвитку інфраструктури;
- співпрацювати з питань торгівлі та безпеки постачання;
- діяти для подальшої інтеграції ринків;
- ініціювати консультації з важливих питань для вироблення спільних рішень (наприклад ініціювати консультації щодо реалізації проекту «Північний потік-2»);
- враховувати енергетичні мережі та можливості іншої сторони при розробці планів розвитку інфраструктури та інших програмних документів;
- співпрацювати в сфері модернізації та посилення наявної, створення нової енергетичної інфраструктури, яка становить спільний інтерес;
- співпрацювати при створенні газомірювальних станцій (ГВС) на зовнішніх кордонах, розвитку прогнозів/сценаріїв на базі інформації про баланс та потоки енергії, тощо.

Наразі ці можливості використовуються недостатньо. Наприклад, без консультацій з Україною було прийняте рішення надати доступ «Газпрому» до газопроводу OPAL, що дозволяє додатково транспортувати 7-10 млрд куб. метрів газу на рік в обхід ГТС України. Існують також приклади, коли планується додаткова інфраструктура в ЄС без врахування можливостей ГТС України та її підземних газових сховищ.

Європейський ринок газу впроваджується з 1998 року з метою сприяти безпеці постачання (SoS). Його правовою основою є: Директива ЄП та Ради ЄС №2009/73 від 13.07.2009 «Про спільні правила внутрішнього ринку природного газу»¹²; Регламент ЄС №715/2009 «Про умови доступу до мереж транспортування природного газу»¹³; Регламент ЄС №713/2009 «Про створення Агентства щодо співпраці між енергетичними регуляторами» (ACER)¹⁴; Регламент ЄС №2017/1938 від 25.10.2017 «Про заходи гарантування безпеки газових поставок»¹⁵; пакет документів щодо створення Енергетичного союзу ЄС 2015 року. Україна впроваджує європейське законодавство, що передбачено УА і Договором про заснування Енергетичного Співтовариства¹⁶.

Газова директива ЄС №2009/73 (Ст. 6) визначає, що спільні правила ЄС створюють рамки для співробітництва у дусі солідарності з метою сприяння безпеці постачання, особливо у разі кризи з енергетичного постачання. Таке співробітництво має охоплювати ситуації, які призвели або можуть призвести до припинення постачання газу, включно з координацією

⁸ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2018-0518+0+DOC+XML+V0//EN&language=EN>

⁹ <https://reinhardbuetikofer.eu/2018/11/06/gemeinsamer-offener-brief-zu-nord-stream-2/>

¹⁰ https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=1015691963822244&id=590012243

¹¹ <https://geostrategy.org.ua/ua/analitika/item/1485-vidkritiy-list-pivnichniy-potik-2-rosiyskiy-troyanskiy-kin-proti-evropeyskoyi-bezpeki>

¹² <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:211:0094:0136:en:PDF>

¹³ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:211:0036:0054:en:PDF>

¹⁴ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:211:0001:0014:EN:PDF>

¹⁵ <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2017/1938/oj>

¹⁶ <https://www.energy-community.org/legal/treaty.html>

заходів у разі надзвичайної ситуації, визначенням та розвитком (будівництвом, модернізацією) інфраструктурних з'єднань та практичними аспектами надання взаємної допомоги. Директива ЄС №2009/73 (Ст. 36) також визначає, що нові проекти ще на етапі планування мають бути проаналізовані з точки зору ринкового впливу та наслідків у сфері конкуренції та безпеки постачання. Окремо визначено, що якщо нова інфраструктура впливає на декілька держав, то такі плани повинні розглядатися органами ЄС з метою кращого врахування транскордонних наслідків.

Спеціальним регламентом з безпеки постачання №2017/1938 ЄС посилив безпеку поставок саме після використання «енергетичної зброї» Росією у 2006 та 2009 роках та її гібридної війни, активна фаза якої розпочалася у 2013-2014 роках. Цим само розроблено 3-рівневу систему надійності, вперше запроваджено принцип солідарності. Учасники системи мають допомагати сусідам у разі газової кризи. Регламент визначає роль ENTSOG з проведення загальносистемного моделювання постачання газу та підготовки сценаріїв в разі його переривання.

“Північний потік-2” і друга нитка “Турецького потоку” є проектами, які несуть транскордонні наслідки для низки країн ЄС - Польщі, Словаччини, Угорщини, Італії, Румунії, а також країн Енергетичного Співтовариства - України і Молдови. Розвиток європейської газової мережі має відбуватися за 10-річним планом розвитку інфраструктури, який розробляє ENTSOG і включає: моделювання інтегрованої мережі; сценарії розвитку мережі; європейський прогноз адекватності постачання й оцінку стійкості системи.

Отже, виконання європейських правил має забезпечити врахування інтересів сторін, в тому числі інтересів України, яка запроваджує європейське законодавство і має розглядатися як частина газового ринку ЄС. Впровадження положень газового законодавства ЄС має посилити координацію дій і планів та взаємного врахування інтересів України та ЄС.

З метою попередження та швидкого реагування на надзвичайні ситуації чи їх загрозу, УА містить Механізм раннього попередження (EWM), який, як і Регламент №2017/1938, передбачає ранню оцінку потенційних ризиків та включає визначення надзвичайної ситуації: *“Надзвичайна ситуація – це ситуація, яка спричиняє значний збій/фізичну зупинку у постачанні природного газу між Україною і ЄС”*. Цей механізм вже був випробуваний 1 березня 2018 року, коли Україна направила ЄС ноту про застосування EWM у відповідь на загрозу надзвичайної ситуації, викликані “Газпромом” в результаті порушення ним своїх договірних зобов'язань та відмови виконувати рішення Стокгольмського арбітражу. РФ знову, як і в 2006 та 2009 роках, показала, що є ненадійним постачальником. Цього разу була задіяна чітка прописана в УА процедура, яка не дозволила надзвичайній ситуації розвинути до рівня кризи.

Повна реалізація проекту “Північний потік-2” може спричинити припинення транспортування російського газу через українську ГТС, а отже й припинення постачання газу через Україну до ЄС, що є загрозою надзвичайної ситуації. У цьому випадку може бути застосована процедура, передбачена Механізмом раннього попередження УА.

Врегулювати спірні питання між Україною та ЄС, в т.ч. стосовно “Північного потоку-2”, дозволяють передбачені УА інструменти. Наприклад, Рада Асоціації *«має повноваження ухвалювати рішення, в рамках дії цієї Угоди... Рішення є обов'язковими для Сторін, які вживають необхідних заходів...»*. Рада Асоціації, зокрема, дозволяє:

- ініціювати консультації з ЄС щодо факторів загроз безпеці поставок Україні і ЄС (зокрема, які створює “Північний потік-2”);
- активізувати роботу з цих питань всіх інституційних органів, в т.ч. Комітету асоціації, Парламентському комітету асоціації, Платформи громадянського суспільства;
- розглянути необхідність створення спеціального комітету з газу (Committee on Gas Industry and Network) для посилення роботи з координації планів і дій в газовій сфері; розглянути загрозу надзвичайної ситуації, яку створює “Північний потік-2” (як визначено у п.2 Додатку XXVI).

Отже, після приєднання України до Енергетичного Співтовариства та підписання із Євросоюзом Угоди про асоціацію, Україна розпочала процес інтеграції до ЄС в енергетичній сфері, включаючи й інтеграцію до єдиного європейського ринку газу. Одночасно, Угода про асоціацію передбачає низку механізмів та інструментів, які необхідно задіяти для унеможливлення реалізації газових інфраструктурних проєктів, які шкодять одній із сторін УА. Проєкт “Північний потік-2” став “лакмусовим папірцем” ефективності існування Енергетичного Співтовариства та повноцінної двосторонньої імплементації Угоди про асоціацію, а продовження його реалізації підриває основи асоціації, створення Європейського Енергетичного союзу та функціонування європейського ринку газу.

Рекомендації щодо покращення взаємодії України та ЄС у газовому секторі:

1. Проблематику енергетичної безпеки ЄС варто розглядати тільки у поєднанні з енергетичною безпекою України, а ЄС має розглядати Україну як невід’ємну частину європейського ринку газу та визначити механізм долучення України до функціонування Енергетичного Союзу.
2. Сторони мають ініціювати створення в рамках процедури імплементації Угоди про асоціацію спеціального комітету з газу для посилення роботи з координації планів і дій України та ЄС в газовій сфері.
3. Україна і ЄС мають зробити чіткий вибір щодо способу роботи з монопольним постачальником газу з території РФ й підтвердити, що матимуть справу з “Газпромом” лише за правилами і згідно вимог газового законодавства ЄС. Скоординованими діями, врахуванням взаємних інтересів, ефективним використанням наявної української газової інфраструктури для надання послуг з транспортування газовим компаніям ЄС, буде створено справді надійний і безпечний європейський ринок газу.
4. Розглядати ситуацію довкола реалізації проєкту “Північний потік-2” як загрозу надзвичайної ситуації, як це визначено Додатком XXVI (п.2) Угоди про асоціацію.
5. Розширити дію положень Третього енергетичного пакету ЄС на офшорні трубопроводи, що ведуть до Європейського Союзу.
6. Україна та ЄС мають узгодити найменш ризикований сценарій, який би гарантував ефективне використання української ГТС для довготермінового надійного постачання російського газу до споживачів у Євросоюзі.
7. У своїх нових контрактах з “Газпромом” європейські компанії повинні передбачити пункт передачі російського газу на східному кордоні України, а “Нафтогаз України” виконати роботи із технічного забезпечення такого переносу, що зменшить можливість використання Росією газового інструменту гібридної війни та підвищить прозорість транспортування.
8. Передбачити завершення процесу анбандлінгу у газовому секторі України до початку 2020 року з тим, щоб не порушити чинні контракти на постачання і транзит газу між “Нафтогазом” та “Газпромом”, одночасно створивши передумови для залучення європейських партнерів та інвестицій до розвитку та ефективного використання української ГТС.
9. Опрацювати практичні можливості з відновлення постачання природного газу із країн Центральної Азії через українську ГТС до споживачів у Євросоюзі, який має вплинути на Росію з метою припинення блокування нею цього маршруту.
10. ЄС слід включити енергетику до сфер дії нормативно-правового наближення, яке визначене додатком XVI Угоди про асоціацію.

* * *